

רבי אברהם-יעקב ויינר, ממקורביו הנאמנים¹⁷³, חילה פעם את פניו שיעודד אותו להתמדה. אמר לו החזון-איש: אספר לך שתי עובדות, שיש בהן כדי לעורר להתמדה. האחת — ה„גלגול“ הידוע שה„חפץ חיים“ אילצו להסתלק מגופו של אדם בנוכחות מגין בחירי תלמידיו [ביניהם: רבי אלחנן ווסרמן, רבי אליהו דושניצר ורבי יוסף כהנמן]¹⁷⁴. אותם תלמידים, סח לו

-
171. ברכות, דף ה' ע"א.
 172. על משקל דברי הירושלמי (פסחים, פרק ב', ה"ה) שיצר-הרע „תחילתו מתוק וסופו מר“, עיי"ש.
 173. ראה לעיל בציון מס' 107.
 174. יש בנחת-ענין לקבוע כאן מקום לתיאור מלא של מעשה ה„גלגול“ מפי הגה"צ רבי אלחנן ווסרמן הי"ד, שנרשם מפיו ע"י בנו הג"ר צבי-יהודה-לייב הי"ד. אגב, גם רבי משה בלוי בספרו „על חומות ירושלים“ (עמ' קכ"ח) מזכיר במלים קצרות את הסיפור הזה כפי ששמע אותו מפי רבי אלחנן ווסרמן. הדברים דלהלן מובאים בלשון הכותב, מלה במלה:
 „... על הדרך מאיישיוק לוויילנא ב' מיל מאיישיוק יש כפר הנקרא סטרעלצי וסמוך לה ב' וירסטא כפר פאסעלי ושם גר יהודי ושמו נחום ובא לראדין (שנת תרס"ט יום ה' ד' אדר) עם בתו בת י"ד שהיתה חולנית והאב אמר שיש בה „גלגול“, וסיפר לאאמו"ר [הג"ר אלחנן] שליט"א שעובדא

[שמה]

החזון-איש, שאלו אז את ה„גלגול“: על מה מעריכים את ה„חפץ חיים“ בעולם האמת? והוא השיב: בגלל התמדתו בתורה! ללמדך, שההתמדה נחשבה כמעלה היקרה בין כל המעלות שה„חפץ חיים“ הצטיין בהן. והשנית — רבי יואל סירקיש, ^{הב"ח} ¹²³⁴⁵⁶⁷ הבטיח לחתנו בעל הט"ז ב„תנאים“ תבשיל בשר בכל יום. כעבור שנים התרושש הב"ח ובתו, אשת

אוצר החכמה

הכי הוה: אחר חנוכה בחדש טבת שנה הנ"ל נפל אצלי סוס ומת ברפת, ותיכף יצאו אנשי הבית בבהלה וגם בתי זאת יצאה, והיתה פאר־שוויצט [שטופה בזיעה] ואח"כ נכנסה אל הבית ושתתה מים קרים, ומעת ההוא חלתה, ובראשונה היתה אחוזה לפעמים קראמף [התכווצות] חזקה והיתה גופלת כאבן דומם בלא שום הרגשים וכאשר זה חלף לא ידעה כלום מהנעשה עמה רק שהיתה בלא כח מהיסורים ולא ידעה כלום מה נעשה. אח"כ היה נשמע ממנה קול מגנן ואח"כ היה נשבר. והגיד הקול להאב, איך שהיתה נערה בת י"ב שנה אצל הורים זקנים ומצבה הרע הביאה לזה שתמיר דתה והיתה אז בעיר קטנה וילדי ישראל היו רצים אחריה וקוראים אותה „משומדת“ והלכה עם נכרים וחנקה ב' ילדים מישראל, וה' שנים אח"כ כשהיתה בת י"ז שנה מתה ודגוה בבית־דין־של־מעלה על ט"ו שנה „גלגול“, וה„חפץ חיים“ אמר על זה, שדגוה ב„דינא רפיא“ ולא ב„דינא קשיא“. ובתחילה נכנסה לתוך הצלם [הצלב] של קברה. אח"כ ניתצו את הצלם ונכנסה לאילן, וקצצו את האילן, ולבסוף נכנסה לתוך אבן שהיה מונח ברפת שהסוס עומד שם והסוס נגע באבן ותיכף מת ומהסוס נכנסה לתוך ה„קווארט“ [הספל] מים. וגם אמרה: בעת שנכנסתם במרוצה אל ה„שטאל“ [הרפת] ראיתי את כולכם וגם אותה — היינו בתך — ראיתי „און איך האב גארניט גיוואלט קוק'ן אוף איר“ [ובכלל לא אביתי להביט עליה]. ואמרה שבפסח שנה הנ"ל ימלאו ה' שנה מעת שמתה וישארו עוד י' שנה. ושאל אותה האב: „וואס האסטו צו מיין קינד?“ [מה לך כי גטפלת אל בתי?]. והשיבה בקול עצוב מאד: „ר' נחום, איהר ווייסט ניט, מיר איז שלעכט“ [אינך יודע, רע לי]. ושאלה: „דיר איז שלעכט, ביזטו אוינדיקע“ [רע לך כי חטאת], אבל מה אשמה בתי? והשיבה „זי איז אויך אוינדיקע!“ [גם היא חוטאת?]. ושאל אותה: במה? והשיבה: „אזא מיידל ווען זי טרינקט וואסר דארף מען מאכן א ברכה, ווען זי וואלט געמאכט א ברכה וואלט איך ניט געקאנט אריין אין איהר“ [נערה כזאת, כשהיא שותה מים צריכה לברך עליהם, אלמלי היתה מברכת לא יכולתי להיכנס בה]. כל זה סיפר האב לאאמו"ר שליט"א.

אוצר החכמה

„בערש"ק בבוקר היו אאמו"ר והרב ר' נפתלי [טרופ] זצ"ל, והר' יוסף קולער (הרב מפוניבז') בהעליה שלומדים שם „קדשים“, ועלה אצלנו ה„חפץ חיים“ וביקש ממנו שגלך לראות החולנית, והלכנו שלשתינו לבית ר' יצחק־צבי השמש ז"ל והיו שם אנשים רבים, ושאל אותה אאמו"ר רבי

[ש מ ב]

הט"ז, נאלצה לבשל לו ריאות במקום בשר. למרבית הפלא, הזמין הט"ז את חנניו הב"ח לדין-תורה בגלל זה, אולם בית-הדין פסק, כי הריאות נחשין. אף הן לבשר. שאלו את הט"ז: מה ראה על ככה, להזמין את חותנו לדין בגלל דבר פשוט כזה? השיב הט"ז, כי ביום שאכל לראשונה את תבשיל הריאות הופרע לדקה קלה מלימודו בעיון ומיד התעורר בשמים

אלחנן: מי אתם? והשיבה: „א מענטש" [אדם]. ומאין אתם? והשיבה „מבאלטא"...

והר"ר אליהו דושניצר סיפר לאאמור"ר מה שדיבר עמה יחד עם הר"ר ירוחם בליל ש"ק. הרב אליהו שאל אותה: מי הם הממונים עליך? והשיבה: „שדים"! ושאלה: מה שמם? והשיב: „צו וואס דארפט איהר דאס וויסען?" [לשם מה אתם צריכים לדעת זאת] וגם אמרה להר"ר אליהו, שבעת שנכנסה לאיזה חפץ או לאיזה גוף אז היא נסתרת כמו במקלט והרודפים ממתינים עליה ותיכף כשימצאוה הם חובטים ומכים אותה „און זיי יאגן איהר ארויס" [ומגרשים אותה החוצה]. כל זה סיפר הר"ר אליהו. וגם סיפר שבעת שהקול היה מדבר הביטו כולם בתוך פיה וראו שלשונה אינו מתנועע בכח עצמו רק כמו על ידי כח אחר. והר"ר אפרים-אהרן גולדברג ממונשלישאק שלמד אז בראדין, העיד לפני, ששמע בעצמו איך ששאל אותה הר"ר אליהו הג"ל: הלא הרשעים יש להם מנוחה בשבת קודש באותו העולם, ומדוע אין לה מנוחה? והשיבה שכל מי ששבת בשבת קודש בזה העולם יש לו מנוחה גם שם בש"ק, וכל מי שלא שמר את ש"ק בזה העולם גם שם אין לו מנוחה. ואאמור"ר ביקש שבעת שתחל לדבר ידיעוהו. ובשבת קודש אחר הצהריים הודיעוהו שכעת היא מדברת, ותיכף הלך לשם. השאלה הראשונה היתה: „איהר וויסט פון חפץ-חיים?" [הידעת את הח"ח] והשיבה: איך ווייס, ער איז א גרויסער תנא! [אני יודעת, הוא גדול כמו תנא!] ושאל אנתה: „אז ער וועט הייסן ארויס גיין פון דעם חולה, וועט איהר פאלגען?" [אם יצוה עליך לצאת מן החולה, האם תצייתי?] והשיבה: „איך וועל פאלגען?" [אציית!] ואמר אליה: „נו הייסט ער איך ארויס גיין טאקע?" [הוא אמנם סוקד כך] והשיבה: „איך וועל ארויס גיין?" [אצא] ושאל: „פרעג איך, ווען וועט איהר ארויס גיין?" [מתי תצאי] והשיבה: „היינט ביינאכט! [היום בערב] ושאל: „פרעג איך, אז איהר וועט ארויס גיין פון חולה, וועט איהר צוריק גיט אריין גיין?" [לאחר שתצאי מן החולה, האם לא תשובי?] והשיבה בזה הלשון: „אויב מען וועט זאגן נאך מיר „קדיש" וועל איך צוריק גיט אריין גיין, און אויב מען וועט גיט זאגן נאך מיר „קדיש" וועל איך אריין גיין צוריק, און אויב גיט אין איהר איז אין איהר שוועסטער!" [אם יאמרו „קדיש" אחרי לא אשוב, ואם לא יאמרו אשוב ואכנס בה או באחותה] ושאל: „פרעג איך איהר, ווער זאל זאגן נאך איך „קדיש"?" [מי יאמר את ה„קדיש"?] והשיבה: צוויי [שני] רבנים! הבינו,

[שמג]

קטרוג על משפחת הב"ח, לפיכך הזמין את חמיו לדין-תורה, כדי שיפסקו על-פי דין כי גם ריאות בשר הן — ונמצא שלא הופרה ההבטחה, ואין מקום לקטרוג... [אח"ח 1234567]

מכאן למדים שוב, הפטיר החזון-איש, עד כמה מחשיבים בשמים דקה אחת של לימוד בעיון...¹⁷⁵

ביטוי נאצל לשפעי הסעד והחמריץ הרוחני שזרם מלבו ללב כל בן-ישיבה צעיר, המטפס בשליבות הסולם לעילא ומתאבק עם היצר מכשילו, מתוך הודעות נפשית נדירה, הביע החזון-איש בחרוזים הבאים ששלח לתלמיד בגיל הנעורים, לחזק את רוחו:

[אח"ח 1234567]

שהיא מתכוונת ל-2 אברכים מכולל „קדשים“. „שאלתי עוד“, סיפר אאמו"ר שליט"א, „ווי לאנג זאל מען זאגן „קדיש“ נאך אייך?“ [עד מתי יאמרו „קדיש“ אחריה? והשיבה: „א וואך“ [שבוע אחד]. ושאלה: „דורך וואנען זאל איך ארויס גיין?“ [מאיזה מקום אצא מגוף החולה? ולא ידעתי מה להשיבה, ואמרו לי האנשים העומדים שם: „זאגט איר, דורך דעם קליינעם פינגערל [דרך האצבע הקטנה] ואמרתי לה. ובתוך כך שאל אותה משהו בחור אחד, והשיבה לו: „מיט דיר רייד איך גיט!“ [אתך לא אדבר] ובעת שהתפללנו מעריב במוצאי שב"ק, אחרי ק"ש באמצע הברכה „ואמונה“ נכנסו אנשים והודיעו: „זה עתה היא יצאה ממנה!“

„בעת יציאתה עמדו שם ג' אנשים וכך הוה עובדא: החולנית התחילה לצעוק „אט דא אין זייט טוט מיר וויי“ [הנה כאן בצד כואב לי] ואח"כ „הכתף כואב לי“, ואח"כ „הזרוע כואב לי“, ואח"כ התנפחה פיסת היד, אח"כ האצבע הקטנה, אח"כ שמעו קול נפץ בזוגית החלון וראו ששברה החלון לצאת החוצה. כל זה אמר לי בבית ר' פאלק המלמד, וכעת הוא באושמינה, ובאשר שבעת האחרונה היה תוקפה העוית אחת לכמה שעות, המתינו אח"כ עד יום ראשון בערב, כמעט מעת לעת, וכשראו שאינה סובלת יותר מהמתלה והיא ממש ככל האנשים, אז נסע אביה עמה לביתה!

„אח"כ צוה ה„חפץ חיים“ לעשות „מנין“ בעלית „קדשים“ וגם הוא התפלל שם, ואחר התפילה למדו משניות עבודה, והר"ר אליהו והר"ר גרשון מסלנט אמרו „קדיש“ עבודה כל השבוע עד קריאת המגילה...“
וראה בספר „חיי עולם“ להגרי"י קנייבסקי חלק ראשון (בני-ברק תשי"ז) עמ' כ': „... ובזמננו היה מפורסם... שהחפץ-חיים גירש גלגול ע"י עשרה ת"ח... ואחד מהעשרה הי' הג"ר אלחנן ווסרמן הי"ד, ושמעתי שהי' מספר המעשה בכל פורים לתלמידיו.“

175. מרשימות ר"מ שנפלד.